

אימתי קאתי מר, לכשיפוצו מעיינותיך חוצה (אגרת הבעש"ט)

אוצר פניני החסידות עם אוצרות גאוני הדורות

מאמרים נבחרים משכיות חמדה ושמועות נאות
ככתבם וכלשונם של רבותינו הקדושים
מאורי החסידות וגאוני הדורות
המכוונים ומרוממים את האדם לעולמות נעלים
מנוקד ומפוסק

צדקה

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר שמחה" נהריה
מכון "אור לישרים" ירושלים

מדהורת קרו טללי ברבה

ישיבת אביר יעקב
אור מאיר שמחה
נהריה

מכון אור לישרים

ירושלים - נהריה

ידועת כי אני ה' מושיעך זנואך אביר יעקב (ישעיה ס"ט)

מיד אביר יעקב משם דוער אבן ישראל (בראשית נ"ה)

צְדָקָה

יקרת מצוות הצדקה

• אור החיים •

רבי חיים אבן עטר זיע"א

חלקם של העניים שאינם זכאים להתפרנס בכבוד מנח אצל העשירים כדי שיפרנסום

ואיש די מחסורו, והיה פי יחטא אדם ואינו ראוי לקבל פרנסתו בכבוד מאל הפבור, החלק המגיעו לא יטלנו עליון, אלא הרי הוא מתקבץ אל מקום אחר, ותהיה פרנסת הלז עם אדם אחר, הבא לו דרך שם פרנסתו, ויתפרנס בפחיתות ובכזוי כאשר גזר הגזר בצדק.

ויעשה ה' בדרך זה לשתי מדות טובות, האחת להשתלם אדם בעולם הזה פעלו הרע. והשנית, כדי שיזכה הנותן באמצעות נתינת צדקה וחסד לרעהו.

וזה הוא אמרו 'אם כסף תלוה את עמי, פרוש אם ראית שהיה לך כסף יתר על מה שאתה צריך לעצמך, שאתה מלוה לעמי, תדע לך שאין זה חלק המגיעך, אלא חלק אחרים שהוא 'העני עמך', ובזה רמז כי צריך לפתח לו משלו.

לא יתנשא העשיר על העני שהרי מפרנסו משלו

ואולי כי רמז לו גם כן שלא יתנשא ויתגדל על העני בראותו כי הוא הנותן לו, והוא אמרו 'לא תהיה לו כנשה' לשון נשיאות ומעלה, כי משלו הוא נותן לו. (פ"ר משפטים)

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה (שמות כב כד). במכילתא, רבי ישמעאל אומר כל 'אם' שבמקרא רשות חוץ מזו וכו'. וצריך לדעת למה ידבר ה' בדרך ספק במקום ודאי.

ואולי כי בא הכתוב להודיע ולהשיב גם כן, לאשר ישאל השואל בראותו כי ירבה כבוד אדם בזהב לרב, ואצרותיו מלאים הון עתק ללא צורך בו, ויאמר אדם מה הנה אוצרות זהב לאדם ללא דבר, למה לא הספיק ה' לתת לו מזונותיו הצריכין, ולא יהיה זה גדול מעקב אבינו אשר שאל (בראשית כח כ) לחם לאכל ויגדל ללבש. הן אמת כי מה שיחסר לאדם מכדי צרכו, יש טעם בדרך ליסרו על עונו, מה שאין כן אוצרות הון למה לאיש אין לו צורך בהם.

למה הודיע הכתוב כי הסובב דבר, הוא אותם שאינם ראויים לקבל חקם לצד מעשיהם, כי ה' בחסדו נותן שפע הצריך ברוח לכל איש

• תניא •

רבי שניאור זלמן מלאדי זיע"א

בזמן הזה אי אפשר להתדבק בו יתברך כי אם על ידי למוד התורה ומעשה הצדקה

אהובי אחי שימו נא לבככם לאלה הדברים הנאמרים בקצרה מאד, איך היות כל עקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא היא עבודת הצדקה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (שבת קלט.) אין ישראל נגאלין אלא בצדקה.

ולא אמרו רבותינו ז"ל (פאה פ"א מ"א) תלמוד תורה שקול כנגד גמילות חסדים, אלא בימיהם שתלמוד תורה היה עקר העבודה אצלם, ועל כן היו חכמים גדולים תנאים ואמוראים. מה שאין כן בעקבות משיחא שנפלה סכת דוד עד בחינת רגלים ועקבים שהיא בחינת עשיה, אין דרך לדבקה בה באמת ולהפכא חשוכא לנהורא דיליה, כי אם בבחינת עשיה גם כן, שהיא מעשה הצדקה.

בידוע למשפילים שבחינת עשיה באלקות, היא בחינת השפעת והמשכת החיות למטה מטה למאן דלית ליה מגרמיה כלום, וכל הזובח את יצרו בזה ופותח ידו ולבבו, אתפכיא סטרא אחרא ומתפך חשוכא לאור השי"ת השוכן עלינו בבחינת עשיה בעקבות משיחא, ויזכה לראות עין בעין בשוב ה' ציון

כו'. (אגרת הקודש ט)

• דברי חיים •

רבי חיים מצאנז זיע"א

מתר לנסות את הקב"ה במצות הצדקה כי אין שום חטא שמוגע שכרה

יש לפרש הפסוק גבי ודוי מעשר (דברים כו יג) לא עברתי ממצותיך וגו' עשיתי ככל

אשר צויתני, דלא מצינו זה בשום מצוה מהמצות שיהא מתפאר עצמו במצוה, וגם משנה מצות צדקה של מעשר דמתר לנסות, כמו שכתוב (מלאכי ג י) 'ובחנוני נא בודאת' (תענית ט), ובשאר מצות אסור לנסות.

אך באמת לפי מה שכתבתי בכל המצות אין האדם עושה כלום והכל הוא מהשם יתברך, ואין לאדם רק מעט הבחירה כנ"ל, וידוע שפני ערף לאדם בעשית המצוה כן גורם למעלה להשפיע לו מדת טובו יתברך שמו, ושכרו לפום צערא אגרא, ולפי ערף רצונו, ולפיכך אין להתפאר במעשה המצות כי אין לאדם בו כלום, ועקר עשית רצונו כנ"ל, וזה דבר מסור ללב, ולא יוכל לספר לפי ערף גדל רצונו והשתוקקותו של העושה המצות והוא נעלם, ועקר הוא והנחתו לפני ה' וכנ"ל, ולכן שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, דשרש המצוה והרצון נעלם מאד.

ואולם במצות הצדקה גורם למעלה כביכול לצדקה שהשי"ת ירחם על מדרגות הנמוכים, ויותר מה שהיא בשפל המצב מתעורר עליו הצדקה יותר, וכמו שכתוב 'מגביה שפלים עדי מרום', לזה הוא המצוה לעורר בפה שירד מעשה הצדקה לזה העולם התחתון לרחם על ישראל עמו בצדקה.

ולזה מתר לנסות הקב"ה, כי זה מצות הצדקה שנתעורר מלמעלה צדקה, ולא יעכב שום חטא מתשלום שכרו ויהיה הנסיון בברור, מה שאין כן שארי מצות שפעמים איזה חטא מעכב הטובה, ולזה אסור לנסות ח"ו, אבל במצות צדקה בודאי ישלם שכרו בלא מניעה. (פר' כי תבוא)

וזהו שיש לפרש גם כן בפרשתא דיומא (דברים לג יח) 'ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך, רצה לומר אתה זבולון כיון שיששכר באהליך ואתה מפרנסו, הנה בצאתך למסחר וכיוצא, הולך לפניך הש"י כביכול בכבודו בלי מסירה למלאך, הנה מזה בא שמחה. (תשרי מאמר י אות כה)

• אהבת שלום •

רבי מנחם מנדל מקאסוב זיע"א

על ידי מתן הצדקה נחשב כאלו הקריב עצמו לפניו יתברך

הנה כתיב (דניאל ד כד) 'וחטאך בצדקה פרק', פרוש פי על ידי שהאדם נותן דמיו לצדקה נחשב כאלו הקריב את עצמו לפניו יתברך שמו כקרבן ונעשה מזבח כפרה, פי 'דמים' תרתי משמע. (פר' צו)

• עמוד העבודה •

רבי ברוך קאסובר זיע"א

צדיקים חביבים עליהם ממונם, הפונה לממון הצדקה שלהם

אמרו רבותינו ז"ל (חולין צא), צדיקים חביבים עליהם ממונם יותר מגופם. קשי המאמר הלז מבאר לעין כל, היפכן שהצדיקים יתנו עיניהם בממון ולא ישמחו בחלקם. ועוד דקדוק מלת 'ממונם', הנה לו לומר ממון.

ונראה לי על פי משל נאה לצדקה המובא בספר עוללות אפרים (ח"א עמוד ג' מאמר א, פעם אחת הלשינו עשיר גדול למלאך שיש

• בני יששכר •

רבי צבי אלימלך מדינוב זיע"א

שמירת בעלי צדקה על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו

הנה כתב הרב הגדול מ' חיד"א ז"ל טעם למה נשתנו ונתעלו מצות הצדקה וגמילות חסדים מפל המצות אשר יזכה האדם אשר הש"י בעצמו כביכול יהיה סתרו ומגנו, והנה כתיב (תהלים קיב ט) 'פזר נתן לאביונים צדקתו עמדת לעד', הינו כמו שאין עברה מכבה תורה, כן אין עברה מכבה מצות הצדקה (ספר הליקוטם תהלים קיב), מה שאין כן שארי המצות יש יכלת ביד עברה ח"ו לכבותה בקטרוג איזה מלאך מקטרג.

ולפי זה כמו שאין יכלת ביד מלאך מקטרג לכבות המצוה של צדקה, כן גם שכרה בלי שום שנוי רק על ידי הקדוש ברוך הוא בעצמו, ופרש הרב הנ"ל בזה פונת רבותינו ז"ל שאמרו (ויק"ר כה ב) בשם רבי חי'א בר אבא עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות צל וחפה לבעלי מצות, (הינו צדקה שנקרא סתם מצוה בירושלמי סוטה פ"ז ה"ד ומדרשים) אצל בעלי תורה כגן עדן, דכתיב (קהלת ז יב) 'פי בצל החכמה בצל הפסוף', והפונה כמו שבעלי תורה אין עברה מכבה תורה, כן בעלי הצדקה אין עברה מכבה צדקה, וכמו שאלו חוסים בצל כנפיו יתברך שמו, כמו כן בעלי צדקה [וכו'].

על פי הדברים הנ"ל, לפי מה שמבאר דמצות הצדקה גורמת אשר הש"י בעצמו הולך לפני מחנה ישראל ואינם נמסרים לשר, הנה הוא כמבאר בפסוק (ישעיה נח ח) 'יהלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך', רצה לומר בכבודו ובעצמו כביכול.

שיפסידו ממון לצדקה גופם לאכל ולשתות
ומלבושי כבוד. (ליקוטי אמרים מג)

• היכל הברכה - אוצר החיים •

בשם רבי צבי הירש מזידיטשוב זיע"א

סימני הטרהה של האנשים הפשוטים

שמעתי ממורי דודי רבנו הקדוש
מזידיטשוב, שפעם אחת אמר
בדרך הלצה וצחות, שסימני טהרה של בהמה
טהורה, הוא אותן האנשים שהולכים רב
ימיהם אחר עסקי מעשה הבהמה הוא, מעלה
גרה שמעלה את המעות שלו המכנה בשם
'גרה' (שמות ל ג), שנותן אותן לצדקה וחסד.
וגם 'מפרים פרסה', מלשון פרס לרעב
לחמך (ישעיה נח ז), דמקרבא הניתא, ואלו שני
סימנים, הם סימני טהרה לאנשים פשוטים,
ואם חסר אחד טמא. (פר' שמיני)

• בוצינא דנהורא •

רבי ברוך ממוז'יבז זיע"א

מצות הצדקה נכתבה בלשון כפול מחמת
שהיא מצוה רבה והיצר הרע מסית כנגדה

ידוע דמצות צדקה היא גדולה מאד מאד,
ומצלת ומגנה מול הצרות ופרעניות,
לזאת כל מקום שנזכר מצות צדקה בתורה
הוא נכפל שני פעמים, דהיננו 'עשר תעשר'
(דברים יד כב), 'נתון תתן' (שם טו י) וכדומה,
מחמת שהמצוה גדולה היא מאד והיצר הרע
מתחזק עליו, על כן צריך הפתוב לכפלו
לחזק הענין.

לו ממון רב יותר מדאי, כגון עשרה פעמים
מאה אלפים אדומים, ויצו המלך לקרותו,
וישאלוהו המלך לאמר כמה סך ממונו. והשיב
למלך לאמר: אלף לביתי ואחשב ואמנה את
הממון ואשיב לך תשובה ברורה ואמתית.
ויקח את הפנקס של צדקה שלו ויחשבהו,
וימצא כתוב סך ר' אלפים אדומים. ויתרה בו
המלך: אם המצא תמצא בידך יותר ויותר
תחייב את ראשך למלך. ויאמר כן. ואחר כך
מצא המלך ארבעה וחמשה פעמים יותר מסך
ר' אלפים אדומים, ויקצף המלך מאד על
העשיר הנ"ל.

ויבקש מאת המלך לשמע דבריו ואל ימהר
להוכיחו בשבט אפו, ויאמר למלך:
ידוע תדע אדוני המלך כשאמרתי לך אלף
לביתי ואחשב ואמנה את ממוני, ידעתי היטב
סכום הממון שמניתי שהוא סך עשרה פעמים
מאה אלפים אדומים, אבל לא נתכונתי על זה
הסך, כי זה הסך אינו שלי בהחלט על כל
פנים, שאם יגנב או ישרף זה הסך שוב אינו
שלי, או אם תרצה אמה המלך לקחת אותו
מידי תקח ואין מוחה, והיאך הוא זה הסך
ממון שלי. אבל נתכונתי לחשב ממון כזה
שלא יוכל להגנב או להשרף לעולם, וגם
המלך לא יוכל לקח אותו הממון מידי, והוא
הפנקס של צדקה שלי, ודוק ותשכח כי
חשבון הפנקס שלי הוא סך ר' אלפים
אדומים. וייטבו דבריו בעיני המלך, וימצא
חן בעיניו כי נעמו דבריו, וישא משאת מאת
פניו כסף וזהב לרב.

וזהו שאמרו צדיקים חביבים עליהם ממונם,
כלומר ממון הצדקה שלהם שהוא נקרא
'ממונם' בהחלט, חביב עליהם יותר ממה

נהנה ממה שקבל הוה בעידנא, וכמובן שלזה אין גבול.

• דברי אמת •

רבי יעקב יצחק מלובלין זיע"א

הליכת המלאך צדק לפני בעל צדקה

פתיב (תהילים פה יד) 'צדק לפניו יהלף כו', והלא במקום אחר כתיב (משלי י ב) לשון נקבה 'צדקה תציל ממות'. אף בכל מצות קונה פרקליט אחד נקרא מלאך, ושמו כשם המצוה, וידוע שמלאכים נקראים גברים, כמו שפרשו רז"ל (ויק"ר לא ה) 'עיר גברים עלה חכם' (משלי כא כב) לשון גברים שאין שם נקבה, והמלאך נקרא 'צדק', ומי שנותן צדקה המלאך שנקרא צדק לפניו יהלף כו'. (פר' שופטים)

• חדושי הרמ"ל •

רבי משה יהודה ליב מטאסוב זיע"א

בריאת האדם בזכות הצדקה

אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה (תהילים קיה כב). פרוש, דהנה על הפסוק (בראשית א כו) 'נעשה אדם בצלמנו, אמרו חז"ל (סנהדרין לח:), דקדם בריאת האדם נמלף הקב"ה בהמלאכים, והם השיבו 'מה אנוש כי תזכרנו' כו' (תהלים ח ה), ונודע מדרשם ז"ל (בר"ר ח א) כי צדק אמר יברא, ונברא האדם בזכות הצדקה.

וזה רמז 'אבן' ראשי תבות נעשה אדם בצלמנו, רצה לומר האדם, 'מאסו' הבונים' הינו המלאכים שמאסו בו ואמרו 'מה אנוש כו' פנ"ל, 'היתה לראש', פרוש באיזה

וזהו פונת המדרש משלי (ילקוט"ש רמז תתקסד) 'כפה פרשה לעני וכו' לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבש שנים' (משלי לא כא), אל תקרי שנים אלא שנים, 'לא תירא לביתה משלג', הינו לשון קרירות, מה שמקרר אותך היצר הרע מהמצוה הזאת, 'כי כל ביתה לבש שנים', הינו כל מה שצוה התורה על צדקה הוא כפול. (פר' ראה)

• קדשת לוי •

רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א

הנותן לעני פרוטה אחת והשלים לו חסרונו נחשב כאלו נתן לו כל הממון

ע"י דרך אמרם ז"ל (ב"ב ט:) למה נמשלה התורה לשריון, מה שריון כל קשקשת וקשקשת מצטרף לחשבון גדול, כך הצדקה של כל פרוטה ופרוטה מצטרף לחשבון גדול. על דרך משל, מי שנותן פרוטה לעני ומשלים לו שעור חסרונו בזה הפרוטה, אם כן על ידי הפרוטה זו מתעלה האדם הנותן, ונחשב לו כאלו הוא נותן כל הסעודות והצטרכות להעני. וזהו 'מי ילד לי את אלה' (ישעיה מט כ), כלומר מי ילד לי מצוה גדולה כזה כמה שנותתי פרוטה לעני. (ליקוטים)

• עיריין קדישין השלם •

רבי ישראל מרוזין זיע"א

כל זמן שהעני נהנה נחשב לשעת המצוה ונצול הנותן

בעניין מצוה בעידנא דעסיק בה מיגנא ומצליל (סוטה כא), שמעתי בשם כ"ק אא"ז הקדוש מרוזין זי"א שאמר, שזה לא שייך במצות צדקה, כי אצל צדקה כל זמן שהעני